

Rustade för yrkeslivet?

Företagens syn på skolans arbete och de ungas kompetenser

En undersökning från Svenskt Näringsliv och Lärarnas Riksförbund i samarbete med Demoskop Augusti 2011

LÄRARNAS
RIKSFÖRBUND

SVENSKT NÄRINGSLIV
CONFEDERATION OF SWEDISH ENTERPRISE

Förord

En skola i världsklass är en förutsättning för att säkerställa svenska företags framtida konkurrenskraft. Det är därför viktigt att både följa upp elevernas kunskapsresultat i skolan och undersöka näringslivets syn på elevernas kunskaper och kompetenser när de väl kommer ut i arbetslivet. Att företagen ställer höga krav på både skolan och individerna som ska anställas är bra. Med denna undersökning vill vi, Lärarnas Riksförbund och Svenskt Näringsliv, låta olika typer av företag ge sin syn på vad som är viktigt i skolan och hur väl skolan lyckas med att utveckla unga individer i rätt riktning.

Undersökningen ska inte ses som en definitiv sanning, då många av de begrepp som företagen får ta ställning till, kan fyllas med olika innehåll. Vi har valt att inte värdera olika begrepp och kompetenser, utan låtit företagen fritt få ta ställning. Inför framtiden hoppas vi att samarbetet näringsliv och skola ska stärkas och utvecklas, i syfte att förbättra skolan och stärka elevernas konkurrenskraft på både svensk och internationell arbetsmarknad.

Metta Fjellkner

Tobias Krantz

Sammanfattning av undersökningen

Undersökningen visar att det finns stora skillnader mellan stora och små företag i hur man ser på olika kompetenser, men framför allt hur man ser på skolans uppdrag och i vilken utsträckning man är nöjd med vad skolan levererar. Det är viktigt att understryka att det inte framgår av denna undersökning i vilken utsträckning olika företag anser att skolan ska färdigutbilda och färdigutveckla kompetenser hos eleverna.

De kompetenser vi frågat om har inspirerats från SIS, Swedish Standards Institute, samt EUs så kallade nyckelkompetenser. De sju kompetenserna i denna undersökning är: baskompetens (läsa, skriva, räkna), social kompetens, entreprenöriell kompetens (initiativkraft, drivkraft, kreativitet), analytisk kompetens (kritiskt tänkande), digital kompetens, ledarskapskompetens och interkulturell kompetens (förmåga att möta och förstå människor från andra kulturer och/eller andra länder).

Stor skillnad i behov mellan små och stora företag

- Både stora och små företag anser att social kompetens och goda baskunskaper är de viktigaste kompetenserna när man rekryterar medarbetare under 30 år.
- Interkulturell kompetens är framför allt viktigt för storföretag, vilka också är överrepresenterade vad gäller internationella affärer.
- Det är stor skillnad mellan små och stora företags förutsättningar att hitta unga personer med rätt kompetens. Hälften av småföretagen (51 procent) upplever att det är svårt, medan 68 procent av de större företagen upplever att det är lätt.
- Över hälften av företagen anser att det finns ett samband mellan ungdomars kompetensnivå och dagens ungdomsarbetslöshet.

Skolan lyckas inte förbereda eleverna för yrkeslivet i tillräcklig utsträckning

- Endast en av tio företag upplever att skolan lyckas förbereda eleverna väl inför yrkeslivet. 12 procent av samtliga företag anser att skolan förbereder eleverna väl, 49 procent har valt att svara enligt ett mellanalternativ (3 på en 5-gradig skala) och 35 procent av företagen anser att skolan inte lyckas förbereda eleverna särskilt väl.
- De kompetenser företagen framför allt efterfrågar är de områden där skolan har störst potential att förbättra sig. Det gäller främst social kompetens och digital kompetens, men företagen visar även ett missnöje med skolans arbete med att säkra baskunskaperna.
- Storföretagen har större behov men är också generellt sett mer nöjda med skolans undervisning. Störst förbättringspotential finns inom social och digital kompetens men även inom interkulturell kompetens, entreprenöriell kompetens och ledarskapskompetens.

Några slutsatser

- De privata arbetsgivarna ser ett samband mellan den rådande ungdomsarbetslösheten och unga personers kompetensnivå. De ser också att skolan inte i tillräcklig utsträckning lyckas utrusta ungdomarna med de kompetenser som på ett tydligt sätt ligger inom skolans uppdrag, det vill säga baskompetenserna – läsa, skriva och räkna. Här ger både nationella och internationella undersökningar dem rätt. Andra kompetenser kan i större utsträckning ses som utvecklingsområden där skolan inte är ensam aktör, där uppdraget måste delas med andra, allt ifrån hemmet till arbetsgivarna. Det gäller till exempel kraven på social kompetens, som i sig är ett luddigt begrepp med många definitioner, men det gäller också sådant som interkulturell och entreprenöriell kompetens. Skolan har ett viktigt uppdrag både vad gäller att stimulera till och utveckla olika kompetenser hos eleven. Att företagen upplever en både låg kompetensnivå inom vissa områden och en eventuell felmatchning måste tas på allvar.
- Undersökningen ger stöd för en tydlig satsning på skolan vad gäller baskunskaper, digital kompetens och det som går under beteckningen social kompetens. Skolan måste kunna garantera att alla elever lär sig läsa, skriva och räkna, enligt vad som krävs för att klara sig i arbetslivet och i samhället i stort. Genom strukturerad undervisning, med varierande arbetsmetoder och där modern teknik har en tydlig plats, ska skolan kunna infria dessa förväntningar och krav. Samtidigt måste arbetsgivarna analysera vad som åligger dem när de anställer yngre personer, en individ kan svårt vara färdigutvecklad inom de olika kompetensområdena direkt efter skolan.

Metod

Lärarnas Riksförbund och Svenskt Näringsliv gav Demoskop i uppdrag att under maj 2011 intervjua strategiska personer inom företagssverige om vilka kompetenser som anses viktiga och hur väl skolan lyckas utveckla dessa bland eleverna. De som telefonintervjuats är HR-chefer eller personalansvariga vid små, medelstora och stora företag. Totalt 200 intervjuer har genomförts enligt följande fördelning:

- 104 st med storföretag (200+ anställda)
- 45 st med medelstora företag (50-199 anställda)
- 51 st med småföretag (1-49 anställda)

Lärarnas Riksförbund och Svenskt Näringsliv ville tydligt urskilja de stora företagens syn på olika kompetenser, därav den stora andelen storföretag i intervjuurvalet. För att resultatet ska representera målgruppen, hela Sveriges näringsliv, har totalresultatet i diagrammen viktats beroende på antalet anställda i företagen. Däremot redovisas samtliga tre företagskategorier var för sig separat inom respektive diagram.

De intervjuade personerna har fått svara på frågorna utifrån sitt eget och företags perspektiv, utan någon inledande bakgrundsinformation i anslutning till varje fråga. Endast vissa skoltypiska termer har förklarats.

Redovisning av resultat

DIAGRAM 1

Anser du att det är lätt eller svårt att rekrytera yngre individer med rätt kompetens till ditt företag?
(Med unga avses personer under 30 år.)

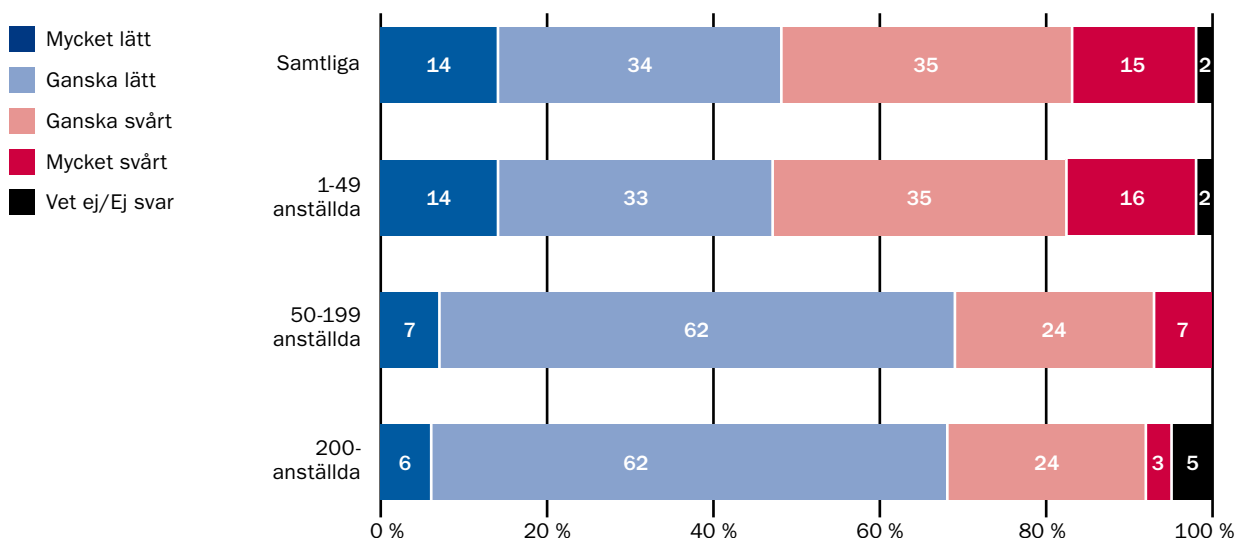
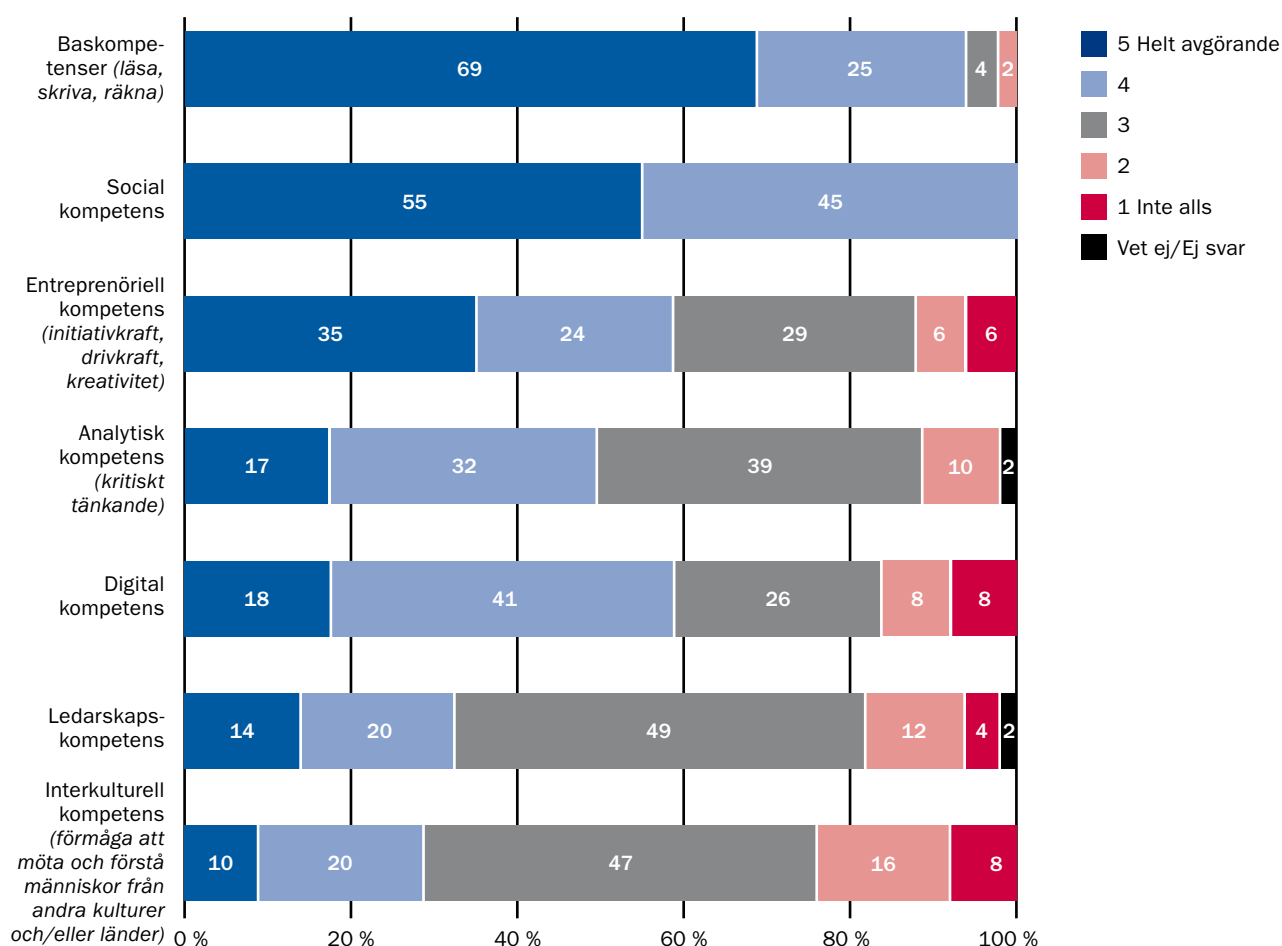

Diagram 1 ovan visar på en delvis splittrad bild när det gäller rekryteringen av personer under 30 år med rätt kompetens. Hälften av samtliga företag tycker att det är lätt att rekrytera unga personer med rätt kompetens, medan andra hälften tycker att det är svårt. Storföretag, det vill säga företag med över 200 anställda, anser att det är lättare att rekrytera efter önskad kompetensprofil. Detta anser även medelstora företag. Det är alltså främst små företag som finner det svårt att rekrytera önskad personal under 30 år. Eftersom totalresultatet är viktat med hänsyn till företagsdemografen i Sverige, väger småföretagens åsikt tyngre än de övriga två kategorierna företag.

Anledningen till att en stor andel av småföretagen upplever att det är svårt att rekrytera rätt personer under 30 år framgår inte av undersökningen. Det kan bero på att många småföretag är väldigt specialiserade och, generellt sett, har en betydligt snävare rekryteringsmall än större företag.

DIAGRAM 2

Utifrån ditt perspektiv, hur viktigt är...?

Företagen har fått gradera vikten av de olika kompetenserna på en femgradig skala. De två viktigaste kompetenserna är utan större konkurrens baskompetens och social kompetens. Detta är två mycket olika kompetenser, där den förstnämnda kategorin mer kan beskrivas som kunskaper – att kunna läsa, skriva och räkna. Social kompetens är något mer diffust, beroende på vad man lägger in i begreppet, men handlar mer om förmågan att till exempel samarbeta, bemöta människor generellt, med mycket mera.

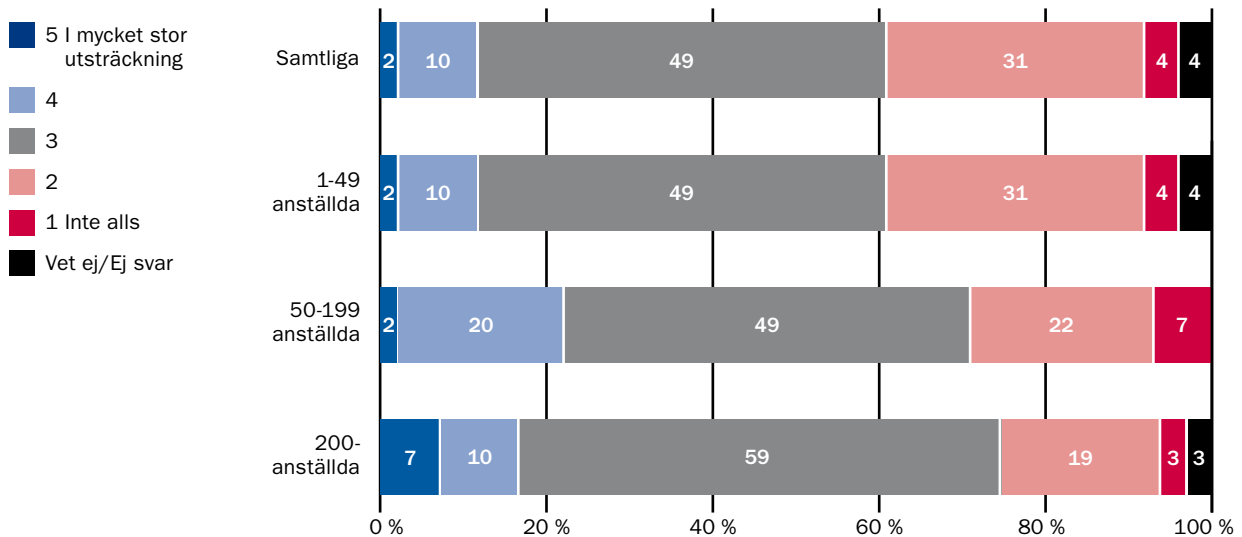
Det sammanvägda resultatet för alla företag visar vidare att ledarskapskompetens och interkulturell kompetens väger lättare i jämförelse med de andra kompetenserna.

Dessa sju kompetenser är väldigt olika sinsemellan. Vissa av dem finns inte nämnda i skolans styrdokument och man kan tänka sig att skolan ska lägga grun-

den för ett flertal av kompetenserna, men inte ”färdigställa” eleverna till att exempelvis besitta fullt utvecklad ledarskapskompetens. Däremot är det rimligt och ett krav att skolan fullt ut ska utveckla elevernas baskompetenser. När företag anställer unga personer måste de kunna utgå ifrån att personerna i fråga besitter baskompetenserna.

DIAGRAM 3

I vilken utsträckning bedömer du att skolan förmår att förbereda eleverna för deras framtida yrkesliv? (med reservation för avrundning)

Företagen har också fått ta ställning till i vilken utsträckning de anser att skolan lyckas förbereda eleverna för ett framtida yrkesliv. Någon definition av förbereda har inte erbjudits utan svaren gäller strikt utifrån respondentens horisont.

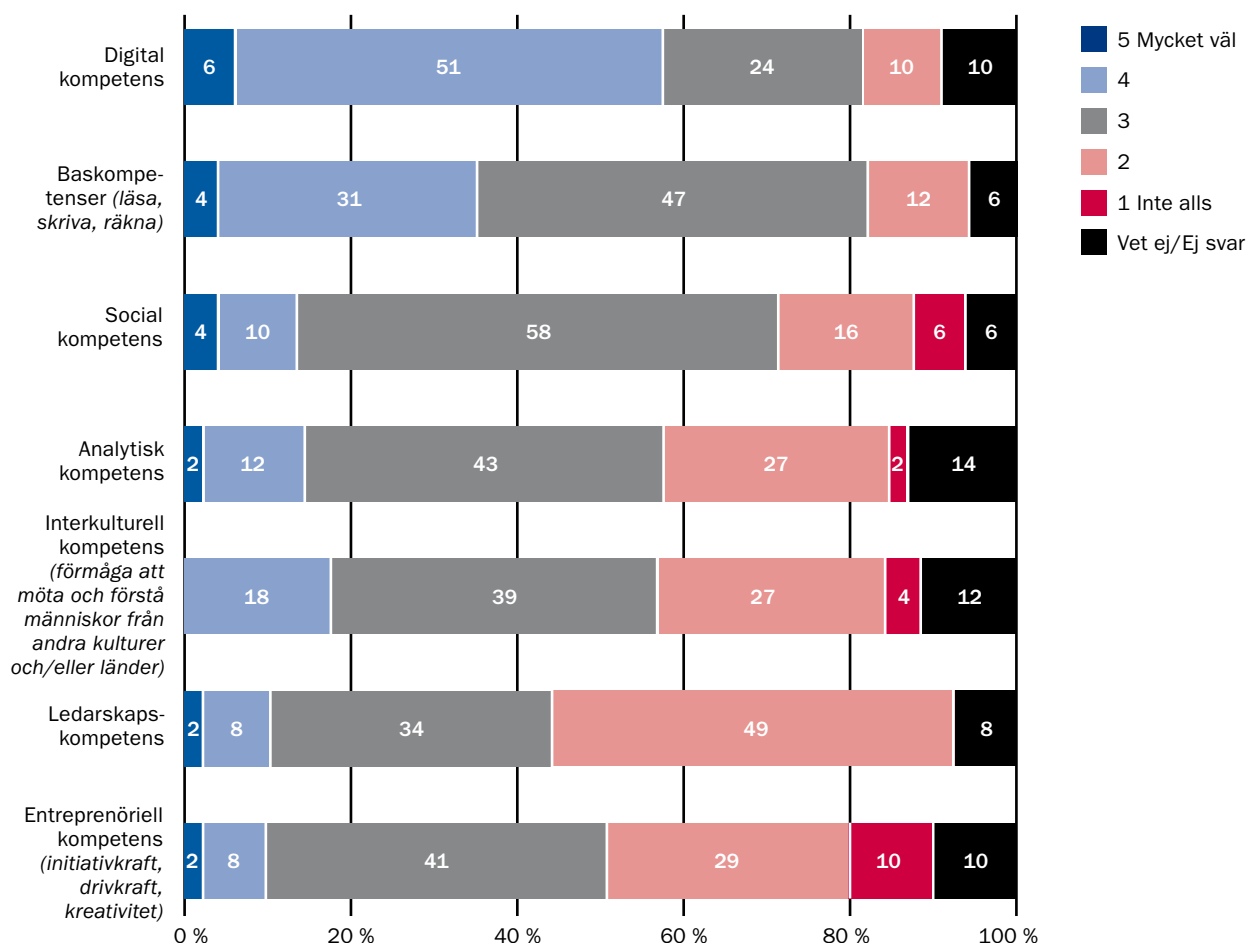
Det viktade resultatet visar att endast 12 procent av företagen anser att eleverna är bra förberedda för ett framtida yrkesliv direkt efter avslutad skola. Hälften av företagen har markerat siffran 3 på den femgradiga skalan. En tredjedel anser att eleverna är dåligt förberedda.

Storföretagen sticker ut från statistiken genom att i större utsträckning vara nöjda med elevernas nivå efter avslutad skola. Nästan 60 procent av storföretagen har svarat ”varken eller”, alltså siffran 3 på skalan.

Småföretagen är de som är mest kritiska till skolans förmåga att förbereda eleverna för yrkeslivet. Detta kan återspeglas i frågan om småföretagens möjligheter att rekrytera unga personer med rätt kompetens, där de utmärkte sig genom att beskriva svårigheter. Klart är att företagens olika storlek spelar roll när det gäller att bedöma rekryteringsunderlaget.

DIAGRAM 4

Utifrån ditt perspektiv, hur väl lyckas skolan utrusta elever med...?
(med reservation för avrundning)

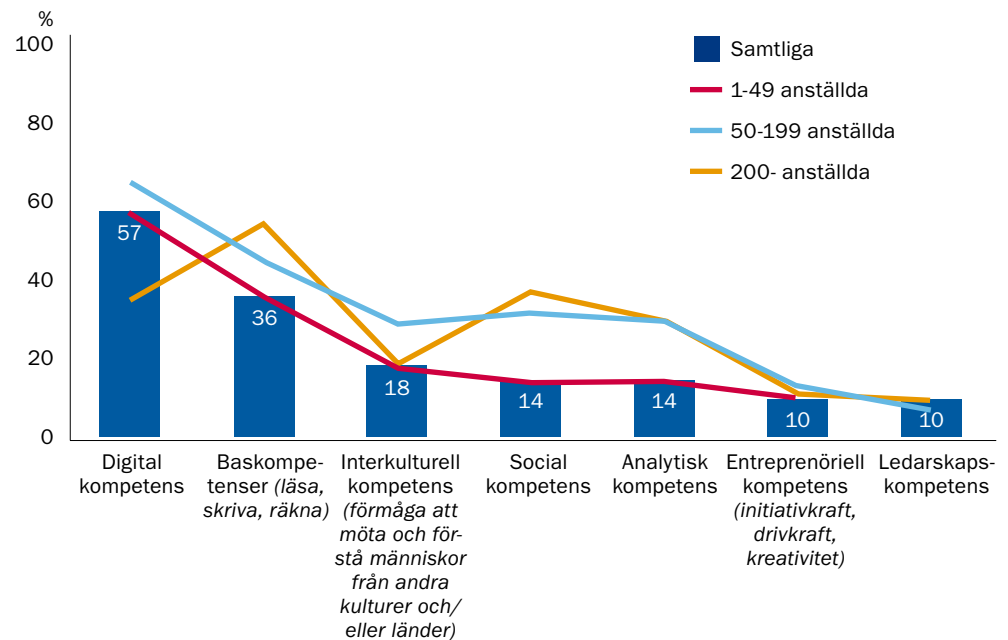
Denna fråga hänger ihop med svaren i diagram 2. De två viktigaste kompetenserna ansågs där vara social kompetens och baskompetens. När det gäller social kompetens så anser en övervägande majoritet att skolan varken lyckas eller misslyckas med att utveckla denna kompetens. 14 procent anser att skolan lyckas, medan 22 procent anser att skolan misslyckas med att utveckla elevernas sociala kompetens.

Desto mer illavarslande är det när frågan kommer till baskunskaperna. Där tycker cirka hälften av företagen att skolan varken lyckas eller misslyckas. 12 procent anser att skolan i någon utsträckning misslyckas medan 35 procent anser att skolan lyckas med baskompetenserna. Då baskompetenserna på ett så tydligt sätt är förknippade med skolan måste detta anses vara ett svagt resultat, särskilt med tanke på att baskompetenser krävs för i stort sett alla arbetsuppgifter.

Frågan i hur stor utsträckning skolan bör utrusta eleverna med olika kompetenser är öppen, dock inte när det gäller baskompetenser. Ska skolan till exempel färdigutrusta alla elever när det gäller ledarskapskompetens eller entreprenöriell kompetens? Detta säger inte undersökningen någonting om, vilket är viktigt att ta i beaktande.

DIAGRAM 5

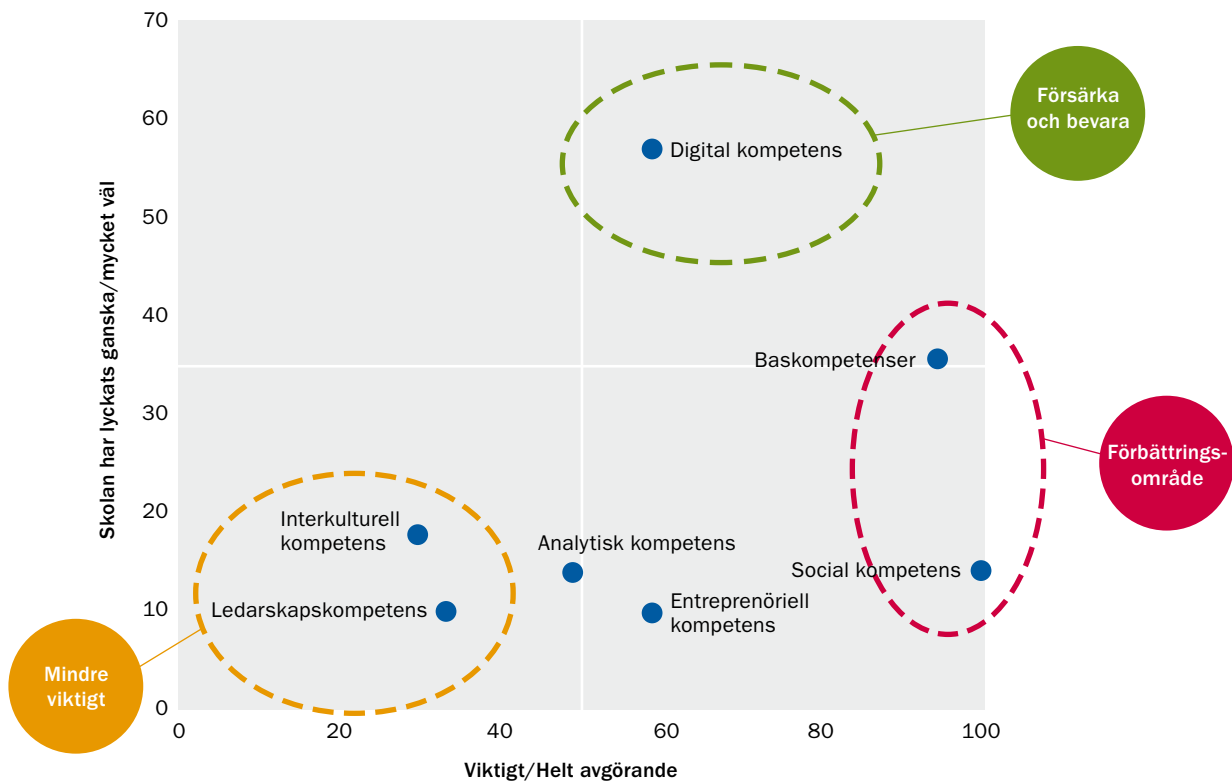
Utifrån ditt perspektiv, hur väl lyckas skolan utrusta elever med...?
Skillnad mellan olika företag.

I detta diagram finns resultatet från det föregående diagrammet nedbrutet på företagskategori. Linjerna representerar de olika företagstyperna. Man ser tydligt skillnaderna mellan kategorierna, där storföretagen i större utsträckning är mer nöjda med elevernas kompetenser efter avslutad skolgång. Likaså är de medelstora företagen mer nöjda än företagen totalt sett. Det är småföretagen som i störst utsträckning uttrycker sig kritiskt när de får tillfälle att bedöma skolavslutade personers kompetens.

BILD 1

Svar samtliga företag. Relationen mellan viktiga och mindre viktiga kompetenser och skolans förmåga att rusta eleverna med kompetenser.

Svaren från samtliga företag kan åskådliggöras enligt ovan.

BILD 2

Svar storföretag. Relationen mellan viktiga och mindre viktiga kompetenser och skolans förmåga att rusta eleverna med kompetenser.

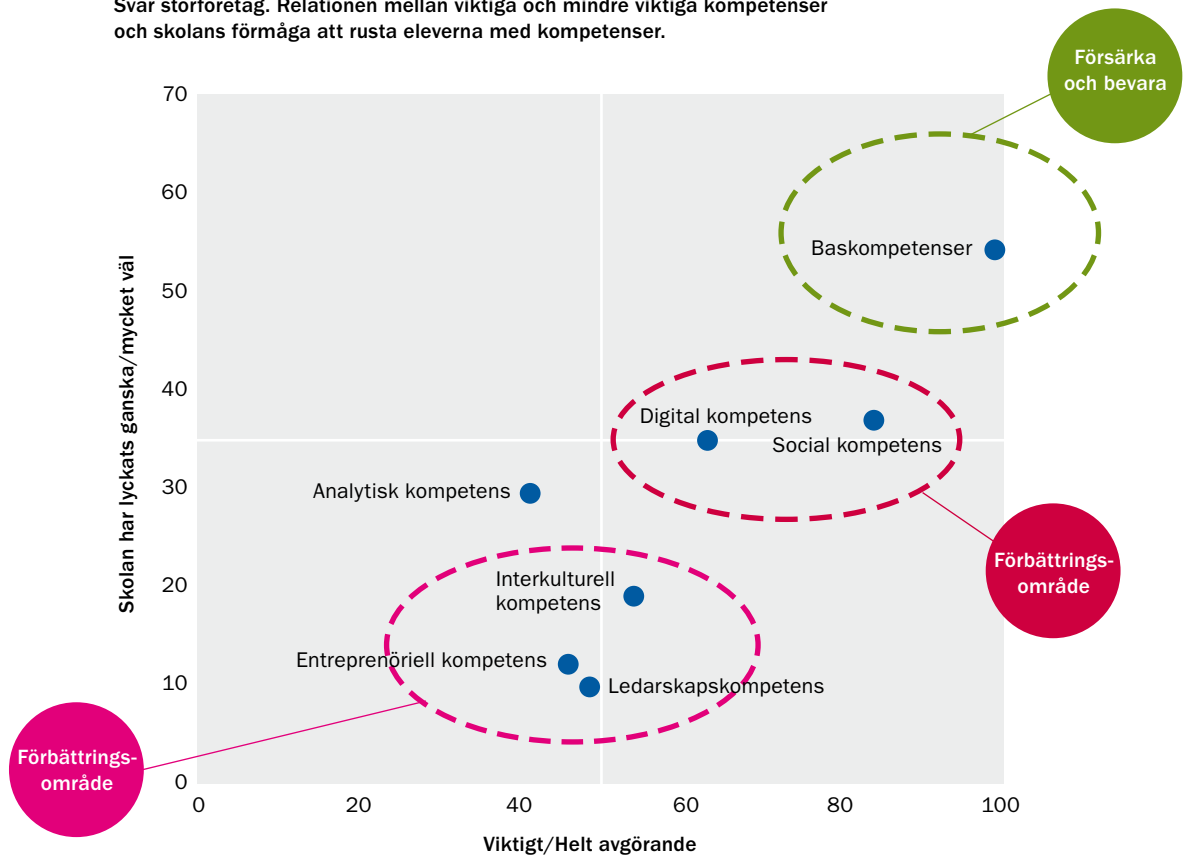
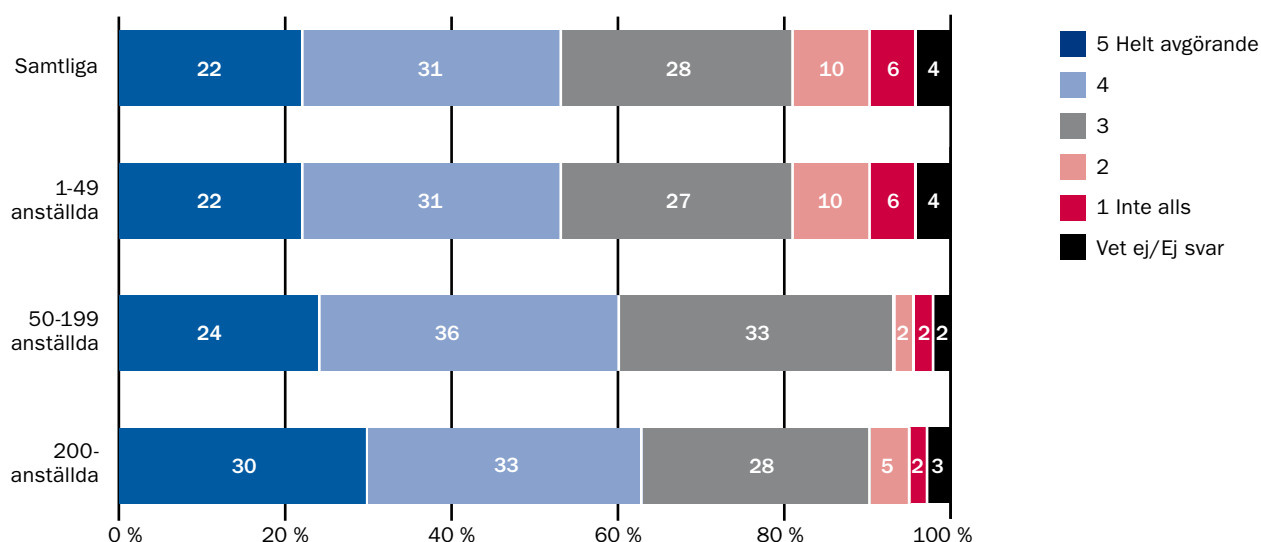

DIAGRAM 6

I vilken utsträckning anser du att ungas kompetens har betydelse för ungdomsarbetslösheten i Sverige idag? (med reservation för avrundning)

Slutligen fick företagen svara på frågan i vilken utsträckning som de ser ett samband mellan dagens ungdomsarbetslöshet och de ungas kompetens, generellt sett. Över hälften av företagen anser att ungdomars kompetensnivå spelar roll för ungdomsarbetslösheten. 16 procent anser att det finns endast ett litet eller inget samband.

Storföretag ser ett tydligare samband mellan ungdomars kompetensnivå och ungdomsarbetslöshet, över 60 procent hävdar att det finns ett tydligt samband. Man kan tolka ovanstående diagram både som att ungdomar generellt har låg kompetensnivå, alternativt att det finns en betydande felmatchning mellan de privata företagens behov och ungdomars kompetenser.

Lärarnas Riksförbund
Box 3529
103 69 Stockholm
Telefon 08-613 27 00
www.lr.se

Svenskt Näringsliv
Storgatan 19
114 82 Stockholm
Telefon 08-553 430 00
www.svensktnaringsliv.se